

10. Статистичний збірник «Регіони України» 2013. Частина II // За ред. Осауленка О. Г. К.: Державна служба статистики України, 2014. 775 с.
11. Транспортный комплекс Украины: Экономика, организация, развитие: Сб. науч. трудов / Под ред. Ю. М. Цветова К.: ИКТП Центр, 2005. 198 с.
12. Троицкая Н. А. Единая транспортная система: Учебник для студентов учреждений сред. проф. образования. М.: Издательский центр «Академия», 2003. 240 с.
13. Яновський П.О. Пасажирські перевезення. К.: НАУ, 2008. 469 с.

Summary

Boiko Z.V. The Structure and the Development Level of the Ukraine's Railway Transport Until 2014.

Transport – is an important component of structure of the any state economy. Efficient functioning of the transport complex is the basis for structural transformations and economic growth, development of foreign economic activity, satisfaction of the needs of the population and social production in transportation, protection of economic interests, strengthening of the country's defense capability. Rail transport is an integral part of the unified transport system of Ukraine and meets the requirements of social production and national security; it has an extensive infrastructure for providing the appropriate complex of transport services. Many scientific and methodical publications are provided the picture of development of the individual elements of the transport sphere and emphasize the spatial characteristics of the transport system, which allows us to identify the most urgent issues in the development of land transport, in particular, both automobile and railway.

At the same time in scientific labors of modern domestic scientists not enough attention spared to the problems of transport infrastructure development. All of it have been defined actuality of the select theme and necessity of deepening subsequent of study of this question study. In the article is analyzed structure and level of development of railway transport of Ukraine until 2014. The dynamics of passenger and freight transportations in Ukraine in 2009-2013 after the general crisis of economy was tracked. It is set that the general crisis of economy entailed the considerable worsening of position on railways, certain diminishing of transportations and change of their structure. How does show the our analysis, sending of loads and passengers by Ukraine rail diminished on 0,2-2,5% as compared to the previous year (until 2009) and on 2,8-4,4% – for the years 2009-2013. Is marked, that the reformation of the system of railway transport today is an objective by a necessity. It is the first step on the way to adaptation of railway transport of Ukraine to the standards of EU, and to implementation of transparent market mechanisms in its activity.

Key words: transport, railway transport, transport knots, international transport corridors, freight and passenger transportations.

УДК 332.1:338.49 (477.52)

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.1229448

Требін І.С., Корнус О.Г.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано сучасний стан соціально-культурного обслуговування населення Сумської області. Розглянуто динаміку кількості закладів соціально-культурного об-

© Требін І.С., Корнус О.Г., 2018.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
Article Info: Received: April 5, 2018;
Final revision: April 21, 2018; Accepted: April 28, 2018.

слуговування. Проаналізовано забезпеченість населення бібліотеками, бібліотечним фондом, а також закладами клубного типу та місцями в цих закладах. Досліджено діяльність підприємств кіномережі. Встановлено територіальні відмінності у забезпеченості населення закладами соціально-культурного обслуговування. Виділено групи адміністративних одиниць за рівнем розвитку соціально-культурного обслуговування. Охарактеризовано пріоритетні напрями розвитку соціально-культурного обслуговування населення Сумської області з метою покращення умов проведення соціальної політики держави в регіоні та забезпечення населення необхідними ресурсами задля задоволення культурних потреб.

Ключові слова: бібліотека, заклад клубного типу, соціально-культурне обслуговування.

Постановка проблеми. Однією з важливих галузей сфери обслуговування є соціально-культурне обслуговування, розвиток якого впливає на рівень життя населення. Економічна криза в Україні є головною причиною негативних тенденцій розвитку соціально-культурної сфери. Зараз спостерігається скорочення кількості закладів та об'єктів у цій галузі, що призводить до культурного та духовного занепаду населення. Тому в таких умовах необхідне прискорення формування механізмів функціонування і розвитку соціально-культурної сфери.

Метою статті є дослідження деяких аспектів сучасного стану соціально-культурного обслуговування населення Сумської області та обґрунтування перспективних напрямів його удосконалення.

Аналіз наукових публікацій. Дослідженням даної теми займалися широке коло науковців як в Україні, так і за кордоном. Напрями вирішення цього питання в різних аспектах знайшли своє відображення в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: М.А. Абрамова, О.І. Алексєєва, М.І. Білецького, Н.М. Кисіль, А.І. Кочерги, О.О. Любіцевої [4], Л.А. Меркушевої, І.І. Ровенчака [7], В.М. Рутгайзера, О.Г. Топчієва, О.І. Шаблія та ін.

Регіональними дослідженнями соціально-культурної сфери займалися Н.В. Моштакова, яка детально вивчила територіальну організацію сфери культури Луганської області [5]. Суспільно-географічні особливості сфери культури Дніпропетровської області розглянуті в наукових працях Г.О. Ламекіної. Територіальну організацію культурно-мистецької сфери Хмельницької області досліджував С.І. Задворний [1]. Питання сфери культури Харківської області відображено в роботах К.А. Немця, та Л.М. Немець. Соціально-культурну сферу Львівської області вивчала Н.М. Кисіль [2]. Територіальна організація соціально-культурного обслуговування Сумської області розглянута в монографії О.Г. Корнус зі співавторами [3]. Дослідженням культурно-освітнього комплексу Тернопільської області займалася І.І. Флінта [11]. Я.В. Остафійчук в науковій роботі [6] охарактеризував організаційно-економічний механізм формування культурно-освітнього комплексу Івано-Франківської області. Однак, незважаючи на значний науковий доробок у дослідженні даної теми, встановлення територіальних

диспропорцій соціально-культурного обслуговування та розробка пріоритетних напрямів розвитку і шляхів удосконалення є своєчасними й актуальними.

Виклад основного матеріалу. Сумська область має значний культурний потенціал, інфраструктура якого включає театри, музеї, бібліотеки, демонстратори фільмів, клубні заклади, школи естетичного виховання. Загалом за даними статистики [10] станом на 01.01.2017 р. культурну діяльність у регіоні забезпечують 635 клубних закладів, 576 бібліотек, 36 шкіл естетичного виховання (дитячі музичні школи – 23, дитячі школи мистецтв – 10, дитячі художні школи – 2), 17 музеїв (11 комплексних, 2 – художні, 1 – літературний, 1 – національний, 2 – державні історико-культурні заповідники), 2 театри та обласна філармонія. Ці заклади обслуговують 3921 працівник.

Як вже було зазначено вище станом на 01.01.17 р. в Сумській області нараховується 576 бібліотечних закладів (без урахування тих, що знаходяться у навчальних закладах). Загалом бібліотечний фонд складає 7770,7 тис. примірників. За період 2007-2016 рр. бібліотечне обслуговування зазнало втрат на 11 закладів (0,9 %) (рис.1).

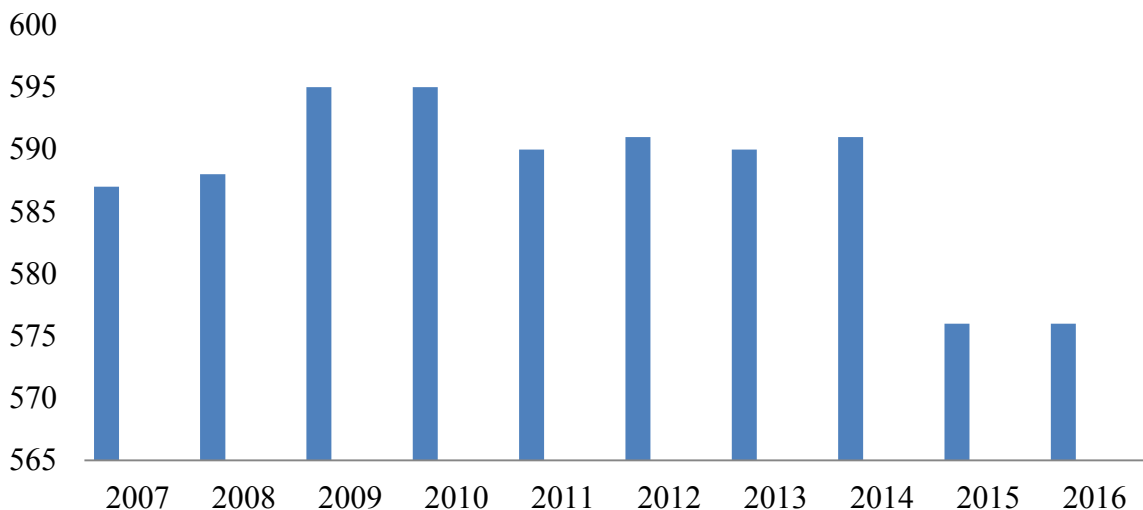

Рис. 1. Динаміка кількості бібліотек у Сумській області протягом 2007-2016 рр. (побудовано за даними [9;10])

Забезпечення населення бібліотеками у міських поселеннях та в сільській місцевості значно відрізняється. У міських поселеннях функціонують 124 бібліотеки з фондом 3943,7 тис. примірників (без врахування бібліотек при навчальних закладах) та 452 бібліотеки з фондом 3827 тис. примірників у сільській місцевості.

Важливим показником бібліотечного обслуговування є частка читачів у загальній кількості населення. Цей показник характеризується активністю населення у користуванні послугами бібліотек. Деякі дані у нашій роботі закінчуються 2015 роком, оскільки з утворенням в Україні об'єднаних територіальних

громад нові статистичні дані відсутні. Станом на 01.01.2015 р. загальнообласний коефіцієнт забезпеченості населення бібліотеками становив 0,52 закладів на 1000 осіб. Найвищий рівень забезпеченості населення бібліотеками мають Глухівський (1,52), Середино-Будський (1,49), Липоводолинський (1,25), Буринський (1,01), Краснопільський (1,06), Недригайлівський (1,0) райони. Показники вище середнього мають Великописарівський (0,97), Путивльський (0,85), Ямпільський (0,82), Тростянецький (0,78), Білопільський (0,72), Роменський (0,72), Кролевецький (0,69) та Лебединський (0,58) райони. Показник близький до середнього має Охтирський район (0,53 закладів на 1000 населення). Найнижчі показники мають Конотопський (0,32), Шосткинський (0,31), Сумський (0,23 закладів на 1000 осіб).

Звичайно, що кількість бібліотек не може дати повного уявлення про рівень бібліотечного обслуговування в районах та в області загалом. Цей рівень залежить не тільки від розвитку мережі установ бібліотечного типу та їх територіальних особливостей, наявності книжкових фондів та їх співвідношенням з чисельністю населення. Задоволення потреб читачів залежить також від концентрації книг у бібліотеках та їх різноманітності. Ці заклади мають вміщувати в собі літературу різних жанрів задля забезпечення потреб різних верств населення. Більш різноманітну літературу зазвичай мають бібліотеки зі значним книжковим фондом понад 10 тис. примірників. У міських бібліотеках бібліотечний фонд майже дорівнює сільському. Хоча кількість бібліотек у сільській місцевості на 383 одиниці більша, ніж у містах.

Загальнообласний показник забезпеченості книжковим фондом станом на 01.01.2015 р. становить 7160 примірників на 1000 осіб [9]. Найкраще забезпечені книжковим фондом такі райони: Буринський (12710 примірників на 1000 осіб), Великописарівський (14380), Глухівський (19760), Конотопський (10650), Краснопільський (11150), Лебединський (15880), Липоводолинський (12850), Недригайлівський (12070), Охтирський (11640), Роменський (15510), Середино-Будський (14380), Сумський (13560) та Шосткинський (13760). Близькі показники до середньообласного мають Кролевецький (8450) та Тростянецький (7130) райони. Найнижчі показники забезпеченості книжковим фондом зафіксовані у Білопільському (6830), Ямпільському (6840) та Путивльському (6240) районах. (рис.2)

Загалом можна сказати, що в Сумській області спостерігається достатній рівень бібліотечного обслуговування. Низький коефіцієнт бібліотечного обслуговування в деяких районах компенсується бібліотеками у навчальних закладах, що функціонують у цих районах.

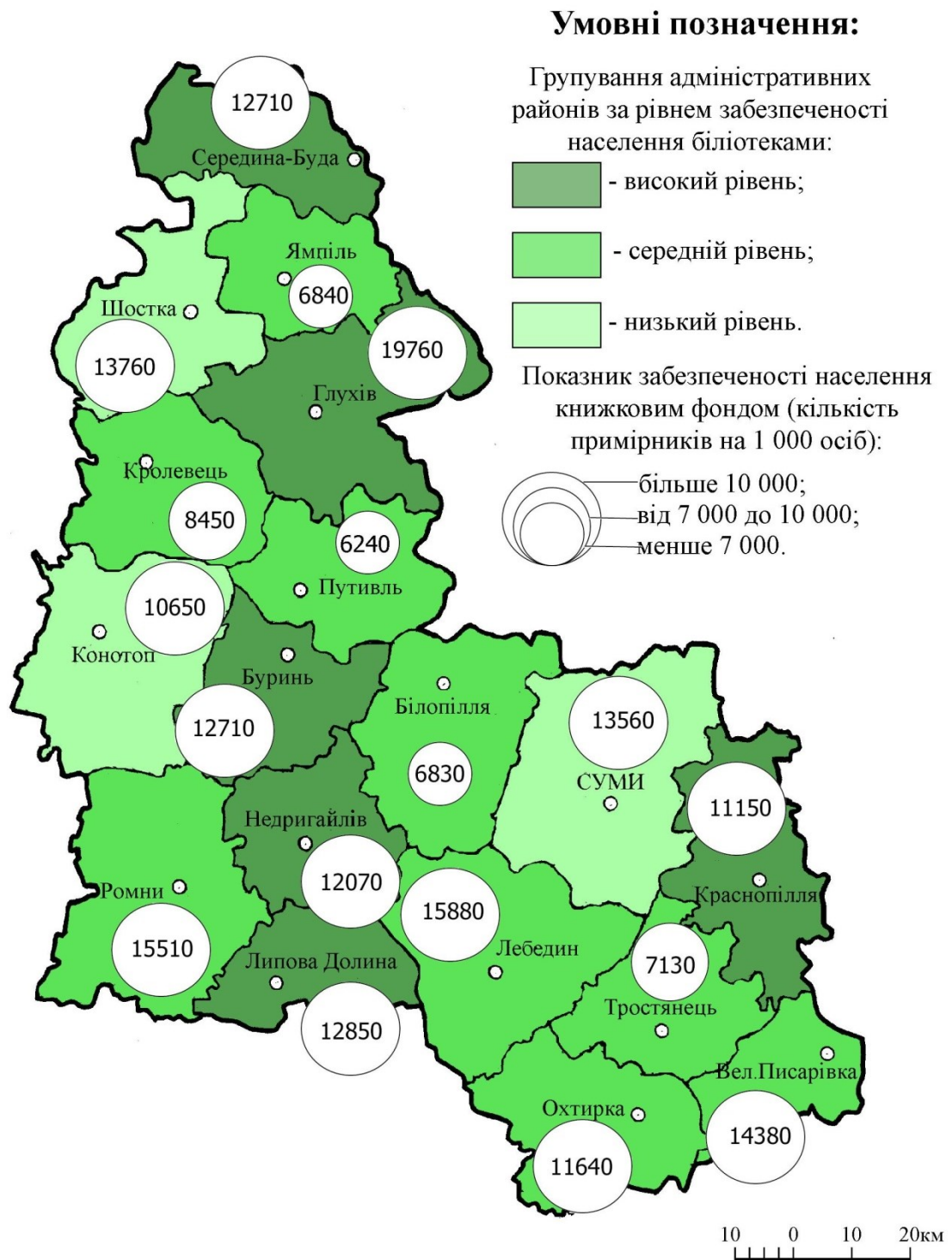

Рис. 2. Рівень розвитку бібліотечного обслуговування населення Сумської області
(побудовано за даними [8; 9; 10])

Заклади культури клубного типу є центрами відпочинку населення. Станом на 01.01.2016 р. в Сумській області нараховується 635 таких закладів з кількістю місць 165,0 тис., у міських поселеннях 72 заклади на 27,9 тис. місць, у сільській місцевості 562 заклади на 137,1 тис. місць. Провівши дослідження було встановлено, що з 2007 по 2016 рр. спостерігається зменшення закладів клубного типу та місць в них (рис. 2).

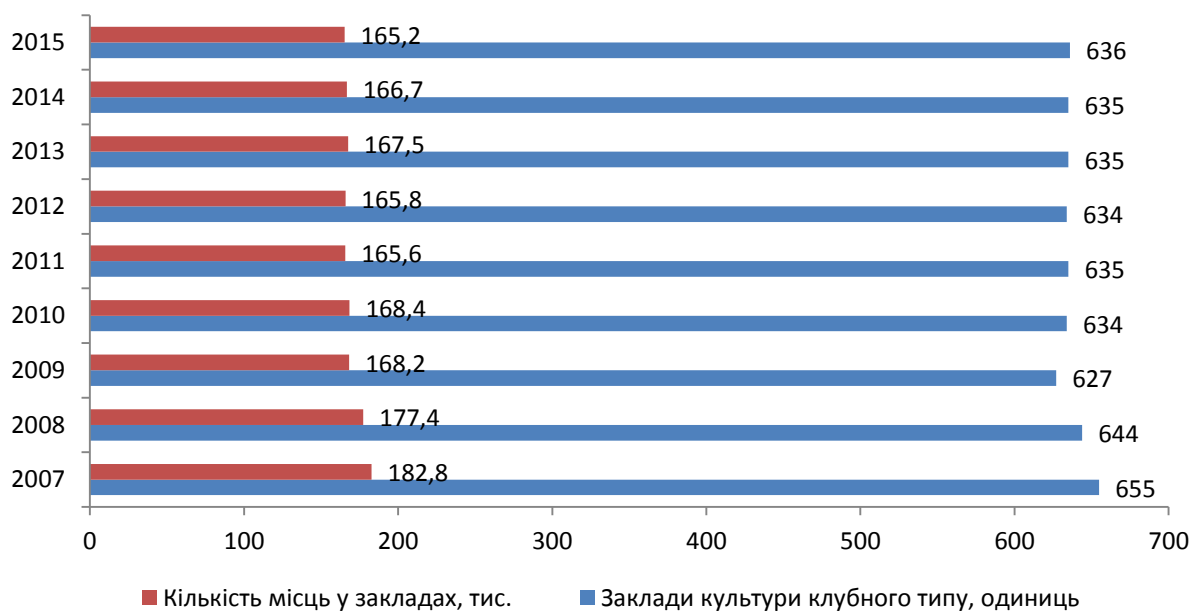

Рис. 3. Динаміка чисельності закладів культури клубного типу та кількості місць у них у Сумській області протягом 2007-2016 рр. (побудовано за даними [8; 9; 10])

Як бачимо з рис. 2, спостерігається тенденція до скорочення закладів клубного типу, що поступово призводить до стагнації інфраструктури дозвілля в селах. На нашу думку це спричинить культурно-просвітницький занепад, тому необхідно залучати максимум жителів до цієї діяльності.

Забезпеченість закладами культурного типу на 1000 осіб у 2015 р. у середньому по області становить 0,56. Найвищі показники забезпеченості клубними закладами мають Середино-Будський (1,61), Недригайлівський (1,37), Великописарівський (1,33), Липоводолинський (1,25), Путивльський (1,2) Краснопільський (1,17) та Буринський (1,13) райони. Показники вище середнього характерні для: Тростянецького (0,83), Роменського (0,89), Глухівського (0,84), Ямпільського (0,82), Білопільського (0,82), Кролевецького (0,69), Лебединського (0,64), Охтирського (0,55) районів. У Сумській області лише три райони мають показники нижче середнього – Конотопський (0,32), Шосткинський (0,23), та Сумський (0,16).

Щодо забезпеченості населення місцями у закладах клубного типу, то в середньому по області припадає 150 місць на 1000 осіб [10]. Найкраща ситуація спостерігається у Глухівському (530), Лебединському (450), Роменському (490) та Охтирському (430) районах. Вище середньообласного показника мають Білопільський (220), Буринський (330), Великописарівський (370), Конотопський (330), Краснопільський (310), Кролевецький (240), Липоводолинський (320), Недригайлівський (340), Путивльський (280), Середино-Будський (340), Сумський (220), Тростянецький (180), Шосткинський (260) та Ямпільський (180) ра-

йони. Позитивним моментом є те, що районів нижче середньообласного рівня не було виявлено.

Однак всі ці показники не дають повної картини функціонування закладів клубного типу. Діяльність закладів клубного типу залежить не тільки від їх кількості та наявності посадочних місць, а й від заходів, що в них проводяться. Адже такі заклади відіграють важливу роль у житті населення, особливо сільського. Розвиток мережі клубних закладів допомагає підтримувати культурний рівень населення, збагачувати його духовний світ, сприяє розвитку творчості, традицій та звичаїв народу.

Для приваблення аудиторії в клубних закладах функціонують демонстратори кіно/відеофільмів. Нажаль, у багатьох клубних закладах, де є можливість показу кінофільмів, застаріле обладнання, що негативно відображається на якості фільмів, а отже й кількості глядачів. У 2015 р. у Сумській області кількість демонстраторів становила 19, що більше, ніж у 2007 р. Збільшилась також і кількість відвідувань кіносеансів на 59,4 % (рис. 3).

У розрізі адміністративних одиниць найбільшу кількість демонстраторів має м. Суми – 8, у Шосткинському районі їх 4 (2 в місті Шостка), у містах Конотопі та Глухові по одному. Також по одному такому демонстратору є у Краснопільському, Охтирському, Середино-Будському, Сумському та Тростянецькому районах.

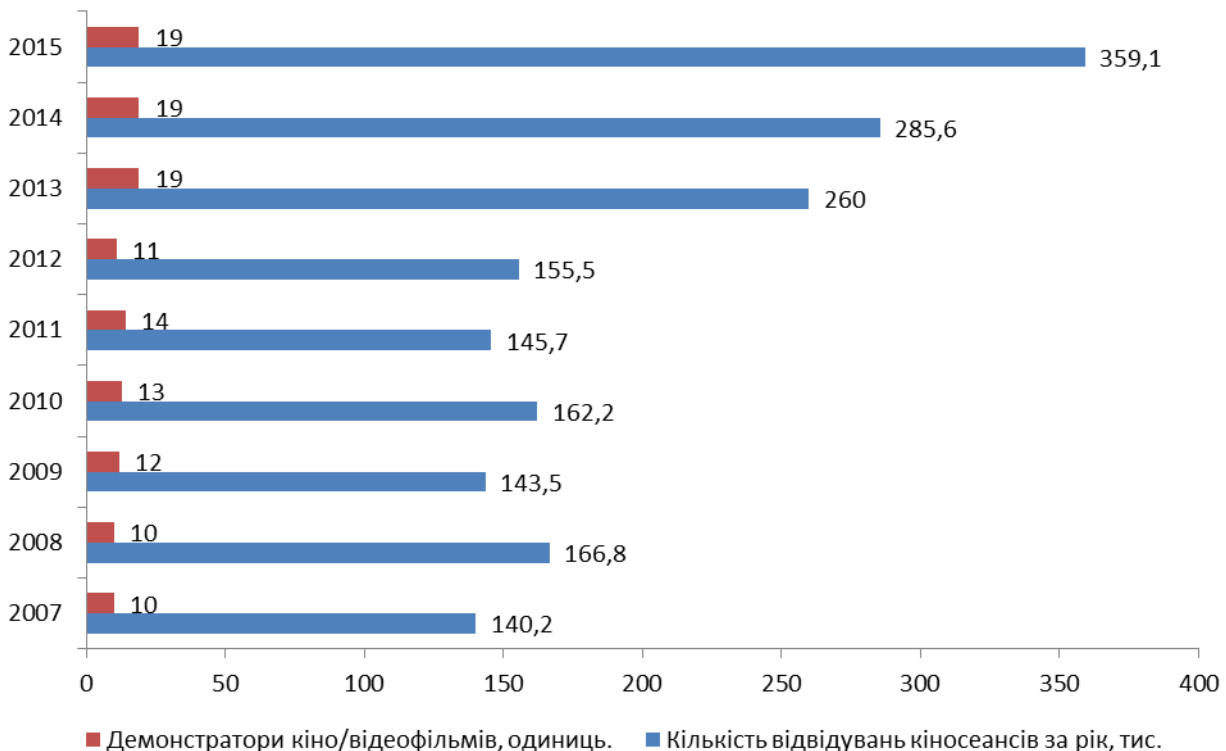

Рис. 4. Діяльність підприємств кіномережі в Сумській області протягом 2007-2015 рр. (побудовано за даними [9; 10])

Висновок. Отже, дослідження сучасного стану та геопросторових особливостей соціально-культурного обслуговування Сумської області дало можливість виявити існуючі територіальні відмінності у рівні його розвитку. Вдалося встановити, що більшість районів мають проблеми в організації соціально-культурної діяльності, що може негативно позначатися на духовному та культурному розвитку населення. Для покращення цього обслуговування в усіх районах області необхідне впровадження ефективних механізмів фінансування та розбудови закладів низових ланок, продовження діяльності з масової комп'ютеризації бібліотек, формування електронних каталогів бібліотечних та музейних фондів, що проявлятимуться у зростанні кількості відвідувань музеїв, клубних закладів та бібліотек. Пріоритетним є збільшення кількості бібліотек в Конотопському, Шосткинському та Сумському районах. Оновлення та збільшення книжкового фонду потребують такі райони, як: Білопільський, Ямпільський, Кролевецький та Тростянецький. Необхідне відновлення клубних закладів в сільській місцевості Конотопського, Сумського та Шосткинського районів. Особливу увагу слід звернути також на реставрування та оновлення демонстраторів кіно/відеофільмів майже в усіх районах області. Такі зміни дають змогу не тільки покращити обслуговування, а й зацікавити молоді кадри в роботі в цій сфері, що в свою чергу призведе не тільки до кількісних, а й до якісних змін.

Література

1. Задворний С. І. Територіальна організація культурно-мистецької сфери регіону : автореф. дис. ... канд. геогр. наук. Львів, 2016. 21 с.
2. Кисіль Н. М. Соціально-культурна сфера: територіальна організація та особливості розвитку : автореф. дис. ... канд. економ. наук. Львів, 2002. 20 с.
3. Корнус О. Г., Немець К. А., Немець Л. М., Корнус А. О. Сфера обслуговування населення Сумської області: Суспільно-географічні аспекти : монографія. Харків–Суми, 2009. 228 с.
4. Любіцева О. О. Географія культури : питання відродження й становлення : матеріали II міжнародної. наук.-практичн. конференції (26-27 березня 2003, м. Київ). Київ, 2003. С. 181-182.
5. Моштакова Н. В. Територіальна організація сфери культури регіональної соціогеосистеми : автореф. дис. ... канд. геогр. наук. Харків, 2011. 21 с.
6. Остафійчук Я. В. Організаційно-економічний механізм формування культурно-освітнього комплексу : автореф. дис. ... канд. економ. геогр. наук. Київ, 2001. 19 с.
7. Ровенчак І. І. Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження : монографія. Львів, 2009. 240 с.
8. Статистичний щорічник Сумської області, 2006 рік / Л. І. Олехнович (від. за вип.). Суми, 2007. 668 с.
9. Статистичний щорічник Сумської області, 2014 рік / Л. І. Олехнович (від. за вип.). Суми, 2015. 543 с.
10. Статистичний щорічник Сумської області, 2016 рік / Л. І. Олехнович (від. за вип.). Суми, 2017. 481 с.
11. Флінта Н. І. Культурно-освітній комплекс регіону і його територіальна організація: автореф. дис. ... канд. геогр. наук. Київ, 2005. 19 с.

Summary

Trebin I., Kornus O. **Some Aspects of the Social and Cultural Service Study of the Summer Area Population of the Sumy Region.**

The Sumy region has significant cultural potential, the infrastructure of which includes theaters, museums, libraries, film demonstrators, club-type institutions, schools of aesthetic education. For the period 2007-2016, Library services lost by 11 institutions (0.9%). The highest level of population security libraries have Hlukhiv, Seredyna-Buda, Lypova Dolyna, Buryn, Krasnopillia, Nedryhailiv districts. The lowest indicators have Konotop, Shostka and Sumy districts. The general regional index of the book fund per 1000 people is 7,160 copies. The following are best provided by the book fund: Buryn, Velyka Pysarivka, Hlukhiv, Konotop, Krasnopillia, Lebedyn, Lypova Dolyna, Nedryhailiv, Okhtyrka, Romny, Seredyna-Buda, Sumy and Shostka districts. The lowest indices of book fund availability were recorded in the Bilopillia and Yampil districts.

Institutions of culture of club type are the centers of the rest of the population. From 2007 to 2016 there is a decrease of club-type institutions and places in them. There is a tendency to reduce the number of clubs of the club type, gradually leading to a stagnation of the leisure infrastructure in the villages. The indicators of the provision of club institutions have Seredyna Buda, Nedryhailiv, Velyka Pysarivka, Lypova Dolyna, Putivl, Krasnopillia and Buryn districts. Only three districts have indicators below the average – Konotop, Shostka, Sumy. By providing the population with places in institutions of the club type, the best situation is in Hlukhiv, Lebedyn, Romny and Okhtyrka districts. The positive point is that there were no areas below the average regional level. Demonstrators of cinema / video films function to attract the audience in the club institutions. Unfortunately, in many clubs, where there is a possibility of showing movies, outdated equipment, negatively affects the quality of films, and consequently the number of spectators. In 2015, the Sumy region, the number of demonstrators was 19, which is more than in 2007. The number of visits to cinema shows increased by 59.4%.

To improve social and cultural services, a number of activities should be carried out, including the continuation of activities on the mass computerization of libraries, the creation of electronic catalogs of library and museum funds, the restoration of club institutions in rural areas, the restoration and renovation of film / video demonstrators in almost all districts of the region.

Keywords: library, club-type institutions, social and cultural services.